

DE
MONARCHIA DIVINA,
SEU
JURE DEI
IN HOMINEM,
DISSERTATIO INAUGURALIS,
QVAM,
BENEDICENTE TRIADE,

SIG DECERNENTE AMPLISS. FACULT. PHILOSOPH:
IN REGIO, AD AURAM, ATHENÆO

SUB PRÆSIDIO
VIRI CLARISSIMI

M. PETRI HAHN,
SCIENTIÆ NATURALIS PROFESS: ORDINARIJ REGII,
ET ACADEMIÆ BIBLIOTHECARII;

PRO GRADU MAGISTERII,
SOLENNI ERUDITORUM EXAMINI MODESTE SUBMITTIT

S:æ R:æ M:tis ALUMNUS

SVENO M. ARELIUS,
IN AUDITORIO MAIORI DIE XXI. JULII.
ANNI M. DC. XCI.

ABOÆ, IMPR. APUD JOH. LAURENTII WALLIUM,

Reverendissimo in Christo Patri ac Domino,

DN. SAMUELI WIRÆNIO,

*S:æ Theologiæ Doctori Celeberrimo, inclytæ
Diœceseos Wexionensis Episcopo Eminentissimo,
Consistorii Præsidi gravissimo,*

*Patrono Magno, Summa animi veneratione
eternum suspicioendo.*

Maxime Reverendo & Praclarissimo Domino,

Dn. Mag. OLAO CAWALLIO,

*Diœceseos Wexionensis Archi-Præposito dignissimo,
Wexionensium Pastori fidelissimo,*

Promotori certissimo.

Plur. Reverendis & Clarissimis Dominis,

**Dnn S:æ THEOLOGIÆ LECTORI-
BUS, CONSISTORII ADSES-
SORIBUS,**

Promotoribus sincere colendis.

*Hunc ingenii tenuem fœtum humiliè ac
officiosè consecrat*

S. A.

Habes, Monarchia dñe.

1524

Ad

VIRUM

94.

Eruditione rara conspicuum.

Dn. SVENONEM ARELIUM

Amicum & Sympatriotam dilectum,

De

JURE DEI IN HOMINEM,

Pro in Philosophia honoribus obtinendis subtiliter disputantem;

GRATULATIO:

Lorentes nostros jam Sirius ustus a.
gellos

Reddidit aridulos, raraque messis
erit.

ARELIO nostro planata est area doctum;
Fertilis indè seges, Nominis atq; decus!

Aboæ d. 17. Julii,
1691.

ELIAE ZEPHYRIUS
Med. Doct. & Prof.

P. Hahn Arelius 1691

*Virtute & sapientis animi claritudine,
Viro juveni maxime conspicuo.*

DN. SVENONI ARELIO,

Amico suo singulariter dilecto, de JURE DEI IN HOMINE
pro summis in Philosophia honoribus modeste obti-
nendis eruditè differenti:

Dum Cathedram ascendis miles cultissime ARELI
Differis & lingua doctor inde tua,
Ut pateant patria sua quanta industria pubi
In sophie studiis Eusebieque fuit.
Scilicet emensis curisque laboribus istis
Palladis e manibus, digna brabea feras
Quæ tua sat digne meruit sapientia, virtus,
Oris itemque decus, vita modesta pia &c.
Gratulor ergo tuis, mi dilectissime ARELI,
Ausibus, & coptis plurima fausta precor:
Ut vasti ingenii donis patriaque DEIque
Inseruire quæcæ usibus egregiis.

SVENO ARELIUS,

Per anagr.

VIS ORE VALENS, vel SERVIO VALENS, vel SALVEO VIRENS.

ORE VALENS VIS es lingvæ speciosa disertæ
Qui fari didicit, didicit quoque pondera rerum.
Ingenio ipse VALENS Musis, Regique DEOque
SERVIO cur promptus dum spiritus hos regit artus.
Asserere hoc laus est: SALVEO mente VIRENS.

*L. Mz. sed subito scripsit
JOH. FLACHSENIUS.*

VIRO · JUVENT

Optimas Artes optimè docto, Virtutique sum-
mè dedito,

DN. SVENONI ARELIO,

Philosophiae sobriæ Candidato omnino perstrenuo,
pro Gradu Magisterii disputaturo, Amico &
Commiliti pensiis adamando:

JURA DEI in nos Mortales, magnalia quæ
sunt

Numinis immensi concelebranda piè ;
quo pacto superum Rex exercere volebit
Jura eadem & soleat, pandere tute paras.
Te voco felicem, nec non congaudeo honori
qvem dabit aonii Turba novena jugi!

Uas compluribus impeditus L. in. Magis:
gratatur

Dab. Raptissimè Aboæ
d. 13. Quintil. A. 1691.

SIMON ZACHARIAH Aboëns,

Metaph. & Log. Prof. Ordin.
Pastor Piikensis, nec non h.c.
Facult. Phil. Decanus.

Peregrinie DN. CANDIDATE ARELI,
amicus vetus.

Impiger ingenuas, ARELI, Palladis artes
Sectaris, Musas assiduusque colis,
Est testis locuples tua Dissertatio præsens,
En! fœtus doctus comprobat hocce tuus,
Scilicet hoc monstras scripto, Patriota, polito,
Ingenio, lingua faviloquente simul,
Defendisque theses, nodosa Sophismata solvens,
Immota statuis, qvod ratione probas,
Ingenuas animi clausisti in pectore dotes,
Qvod decorerit Juvenem, promoveatque senem,
Promovet atque juvat, testaris singula tute,
Pro studiis claris digna brabea capis.
Fervidus ut fueras per cunctæ tempora vitæ
Cultor Castalidum & simplicitatis amans;
Plurima sic referes, ARELI, præmia jam jam.
Insigni lauru condecorandus eris,
I modo, qvæ restant felix, superare paratus
Tu patriæ in laudes vive, valeque diu!

*Amico amicissimo amicitiae causa
applausus*

MAGNUS ALM.

I. N. J.

Toti mundo sane se ridendos exponunt, qui Atheismum horrendum & fabulosum illud dogma, quod vel sana ratio eludit, in regnum mortalium, ore & calamo, conantur introducere. Non enim vidit haec, nec visurus est posthac ullus mortalium lucem hanc mundanam, quem, in lucem venientem, non comitatur notitia quedam & sensus Divinitatis supremique Numinis. Notitia enim illa tam altas egit radices in natura humana, ut nunquam possit penitus eradicari, ne dicam unquam abesse; quamvis hic vel ille ex furore detestando, & ægerrima mente, non raro hoc lumen obscureret, immo planè quoad tempus suffocat; in flammam tandem tamen erumpet, vimque suam satis superque ostendet. Hæc, utut ita sele habeant, non tamen nobis persuaderimus, aliquem in toto mundo dari, qui immotam, fixam constantem, & securam animi concepit sententiam, quam, & perseveranter cogitat defendere, de neganda existentia DEI; extincto planè in corde, omni supremi Numinis, sensu, metu, cultu: non reclamantibus, vel propriis scrutiniis, vel aliorum admonitionibus & increpationibus, aut denique actuum admissorum examinibus. luxta interim fateri, caterva Epicureorum, & reliqua securitati indulgens turba, nos cogit, illos in magna, eheu!

A

copia,

copia, reperiri, qui vita sua negant DEUM, eiusq; regi-
men, & dominium rigida cervice lubeunt, audentes au-
si prorsus temerario, supremo Regi & Domino, in non
exeqvendis ejus mandatis, freqventer monente natura,
resistere, reclamante interim conscientia; Deo tanquam
omnium opifici potentissimo, esse submittendam cervi-
cem; & ab illo *Jus* esse accipiendum, à quohomo omne,
quod habet, accepit, & non uno nomine sibi obnoxium
fecit. Creando enim hominem suæ bonitatis adeò eundem
participem fecit, ut hoc nomine ejus imperium volens
vel nolens teneretur recipere, legem ab illo latam a-
gnoscere, inqve actionibus suis exprimere. Proinde non
metuendum est totam illam farraginem male feriotorum
hominum, aliquando destructuram fore illa argumento-
rum pondera, quæ, vel Lumen naturæ, pro hoc nego-
tio adstruendo, suppeditare valet. Cum hoc etiam sit
totius generis humani, communis tanti boni possessio,
quam, sibi è manibus eripi, nuquam patietur. Hoc est
sanè in ore omnium, adeoque etiam Lumini naturæ non
ignotum, imperium & jus in hoc universum, soli DEO
competere; quod & gentiles agnoscant & venerantur,
dum constentur: *Omnis mortales à DEO regi*, approbante
dictum hoc *Alex. Magno*, audiente Philosophum Plammonem
recitantem illud in Ægypto: referente *Plutarch.* Innatum
est omnibus hominibus DEO deberi obseqvium &
venerationem; quod nec gentiles D eastris suis dene-
garunt. Juxta illud *Welleji Epicuræi* apud *Ciceron*, de Nat.
Deor. pag. mihi 12. *Impositio in cervicibus nostris sempiter-
num dominium, quem dies & noctes timeremus.* Quid enim
non timeat, omnia providentem, cognitatem, animaduententem

Omnia ad se pertinere cogitantes, curiosum & plenum negotii
DEUM. Cum itaque hæc sint evidentissima, nolumus in
 re evidenti & clara operosè & anxiè multa conquirere;
 né forte prolixitate aliqua tœdiosa, Lectorem optimum
 in limine hujus dissertationis, absterreamus. Sed recta,
 ad illud perseqvendum, favore Cœli, nos accingemus,
 cujus gratia calamus in manum assunsimus, membris
 saltim duobus discursum huncce includendo.

MEMBRUM PRIUS.

§. I.

Non est quod amplius indicemus quodnam Dissertationis nostræ elegimus argumentum, cum vel ipse, si, quæ heic præmissa sint, perlegeris, conjicere possis, nos, illud *de jure & Dominio DEI in Hominem*, in humeros suscepisse thema, hac occasione, pro viribus nostris enucleandum, quod satis præclarum judicavimus, in quo vires luminis naturæ experiri possumus, ad cuius luminis ductum, illud etiam perseqvemur. Non equidem deprehendimus aliquem, qui hoc *Ius & Dominium* in dubium vocavit, aut extirpatum & proscriptum voluit; de terminis tamen eidem figendis, Doctores dissentire videmus. Unde prima nostra cura erit, anteqvam ex Doctoribus *jus* illud describamus, opiniones illorum, at brevibus, attingere. Ofandr. in *Gros.* citat quendam *Curcellum* dictum, existimantem non repugnare justitiae Divinæ, tollere ac admire homini, quod ipsi dedit, vitam puta, & quæ ei dedit omnia, id est eo jure, quo creatori competit de creatura, pro libitu disponere. Ampliores adhuc limites alii ponunt, dum afferunt, Deum

non tantum posse vitam extingvere, sed hominem in nihilum redigere & annihilare; hac moti ratione, quod sigulo non potest denegari, confringere vas à se confitum. Amplissimos fines & forte justò ampliores facit Moses Amyraldus, citantem Osiand: p. 100. cujus hæc sunt verba: *Si Deus in continenti, ex quo hominem creavit, ad inferos & orum relegasset eum, nullo respectu habito actionum ejus bonarum aut malorum, ad ostendendum supremum imperium, quod habet super omnes res creatas, nullis terminis & limitibus circumscriptum, creature esset in eo quiescere, quippe, quenamlibet aliud sit, quam quod Creator eam esse voluit, ideoque penes eum esse de jure absoluto, pro libitu de illa disponere.* Quid autem de prioribus sententiis sit sentiendum, non difficulter ex infra adducendis, colligi potest, sed ultima hæc Amyraldi, ob suam manifestam impietatem, non credimus quod obtineat assensum; pro illa tamen refutanda, non ultra nunc laborabimis, reservandum est id sequentibus nostris curis, dum illos refellimus, qui eandem cum Amyaldo inflant tibiam, quos membrum posterius, favente gratia divina, aperiet de tegetque. Ad descriptionem itaque juris & Domini DEI nunc calamum cum mente convertimus.

§. II.

Dissentient quæ verba Doctores in descriptione juris & Domini, utrique *Voltio, Gisberto & Paulo* dicitur *idea re studinis & bonitatis DEI*, circa gubernationem hominum cum potestate in precepta sed diffundendi, ac per ea, ipsos dirigendi & obligandi. Hanc non judicant communem esse Dd. tum propter vocem *Idea*, tum quod iusto sit strictior. Generaliorem & perspicaciorem Lubministrat *Simon Episcopius* descriptionem: *quæ jus DEI in eo vertitur, ut Deus facere possit circa homi-*

¶ 5 ¶

bominem, id omne, quod se & perfectione sue natura dignum est. Gotzio hunc in modum jus illud describere placet. Est facultas, qua Deus ab homine exigere eidemque imponere potest, quicquid Sanctitati sue non repugnat. Bonam & commodam hanc esse censem Sapientes, ideoque non plures attinet adducere, cum facile ex illis innotescere potest, quid illud *jus DEI* in hominem sit. Hinc itaque ad *juris* hujus, de quo differitur, *fundamentum* inqvirendum, properandum est.

§. III.

Conferunt equidem Dd. singuli, quantum unquam valent ad *fundamentum* *jurie Divini* solidè jaciendum, sed rejicitur ab uno, quod alter ponit. Hobbes: putat solam potentiam irresistiblem esse heic *fundamentum*. Armin. *Creationem*. Amyrald: quem paulo superius nominavimus, in reponit & eminentiam substernit, tanquam *fundamentum*, summi istius *juris*, sic enim ille pergit: Neq; *bonitas* nec *justitia* in reponit illi adimit, quæ creaturam arcet, quo minus jure cum eo contendere potest. Non *bonitas*: nam si *bonitas* id faceret, quanto melior esset enim quis, quis dignitate præcellit, tanto minus ejus potestas atq; dignitas accederet ad summam, qualis à nobis descripta fuit. Esset autem sic pessimè cum rebus humanis comparatum, si summi Magistratus, una *bonitatem* & in reponit retinere non possent. Non *Justitia*; ut enim prætereamus idem sequi incommodum, ut quanto iustior, & æqui rerentior *index* esset, tanto magis ex fastigio in reponit descendenteret. *Justitia* enim illa remunera-trix in *DFO* nulla esse potest, nisi ex pacto & convento, quo Deus verbis conceptis sese ad remunerandum ob-

strinxit. Hic autem rem consideramus seposito omni
 pacto, ut naturaliter sele habeat duntaxat. Sed Osiander
 in observ: more solito rem altius ponderans, rejicit hoc
 ipsum ab Amyraldo jactum fundamentum, tanquam incom-
 modum: quod enim pugnat cum sapientia (sunt verba
 Osiand. pag. 101. proxima verbis Amyrald. supra notatis.)
 Divina illud imperfectionis censendum est esse potius,
 quam perfectionis & conseqventer non sub objecto po-
 tentiae divinæ. Mutuam operam Osiandro confert Zent-
 grav. destruendo fundamentum ab Amyraldo positum.
 Ob enim ejus eminentiam præcisè subjectus dici non potest, (ho-
 mo puta,) cum eminentia simpliciter jus non conferat in alios
 tanquam subditos, nisi bi aliunde hanc eminentiam agnoscere te-
 neantur. Zentg. pag. 35. Hisce assensum præbet Rudrauff.
 dum unà etiam ~~invenit~~ negat præcisè esse fundamen-
 tum Juris Divini. Hoc sic distracto, aliud est exstru-
 endum; & quemadmodum mutuis & junctis viribus il-
 lud ab Amyraldo jactum destruxerunt Osiander, Rudrauff:
 & Zentgrav; ita etiam unà aliud exstruunt. Et respiciunt
 illi ad dependentiam hominis; dependet enim à Deo
 tam in esse primo, quam continuo; etiam ad insignium il-
 lorum beneficiorum collationem per creationem, medi-
 ante qua majestaticam suam potentiam abundè satis ma-
 nifestavit; unde Divinum jus oritur in hominem, rem si-
 bi propriam, de qua sic potest pro suo arbitratu disponere.
 Audiamus nunc Doct. de hac re judicia. Nititur
 hoc jus Divini Domini in hominem beneficiis istis perpe-
 tuis & gratuitis, uti à Seneca deprædicantur Lib. de Benef.
 que larga manu D E U S in eundem contulit. Hoc
 ipso, quia homo omne id, quod est, à DEo est, juris
 Divi

Divini est, Deoq; subiectus vivit Zentgrav.. Omne ius, quod
 Deus sibi vendicat in Creaturas, voluntate & quietate temperatum est;
 ita nascitur aliquo Dei in Creaturas beneficio, si enim quidquam in
 rerum natura esset, quod per actionem nullam divinam esset id,
 quod est, nullo certe jure, illud DEo subdium dici possit, eò quod
 à Deo non dependeret ac ea propter sui juris esset. Nam vero
 Justum Dominum semper requirit collationem majoris beneficii
 in id, cui dominaris, quam esse potest malum, quod infert ei, in
 quam, ob collatum beneficium, Ius tibi vindicat. Si enim quod
 infligitur malum, longè excedit bonum collatum, dominium bene-
 ficio collato superfluum non est equum, sed iniquum Brochm.

§. IV.

Quamvis validissimi sint superstructa fulcris, quæ de
 fundamento iuris Divini asservimus; tamen Amyral-
 dus ægrè terens ejus molimina eversa esse; conatur no-
 strum, quod jecimus fundamentum, everttere. Existmat
 aliquid incommodi exinde oriri, si ponatur fundamen-
 tum in divina hominis productione, munificentissimaque
 bonorum collatione; & non in divina ~~universitate~~ præcisè, ad
 illius mentem solidiori fundamento. Sic instat: subditi in
 Regem suum aliquid beneficii conferentes, possunt ista col-
 latione beneficii, obligationem & ius in Regem sibi tribuere.
 Quod etiam de Libris parentibus suis aliqua ratione bene-
 facientibus, potest dici ac urgeri. Sed instantia hæc cum
 instabile minusque firmum habeat fulcrum, vel leviter
 agitata facilime corruet. Non enim est difficile discernere
 inter illa beneficia, quæ vel subditi, vel liberi, Regi & pa-
 rentibus exhibent; & inter Divina. Illa sunt debita & lege
 omni iusta injuncta; hæc autem non. Debet enim quilibet
 sub-

subditorum, quæcunque ratione, sic iubente *Regum summo*, Regi suo exhibere honorem quæcunque, animum tam devotissimum quam promptissimum; sine juris alicujus attributione, hoc ipso nihil promerendo, saltim debitum exequendo. Idem ferè judicium esto de beneficiorum collatione in parentes. Deus autem uti non obligabatur ab alio ad creandum hominem; ita etiam nec ad illorum beneficiorum collationem, quæ hominem per naturam in mundum hunc comitantur. Jure itaque DEus hominibus imperat sibi obligatis, & Amyraldus frustra & inconvenienter argumentatur.

§. V.

Stabit nunc juris Divini fundamentum immobile & inconsumsum; ideo & id relinquentes investigamus heic *Normam*, secundum quā, jus illud sapientissimē administratur; illa autem Norma constituitur à Dd: *Lex eterna*; de qua, pauca veniunt pro ratione instituti, promulganda. Non ignoramus Legis vocabulum varias admittere significationes & divisiones; quas tamen nos præteribimus, utpote brevitati studentes, unam vel saltim alteram attingendo, & quidem eam, quam judicamus nostro instituto inservire posse. Apud Auctores deprehendimus acceptiōnem *Legis* esse vel *tatiorem*, & secundum hanc, est ratio Divina, juxta quam, ea, quæ sapientissimē condidit, etiam sapientissimē & justissimē moderatur & gubernat. Vel *strictiorem*, quam etiam faciunt rationem, secundum quam omnis boni auctor, bona & justa quævis naturæ intelligenti serio mandat atque injungit. Contra, mali cuiusvis osor, mala quæcunq; severè prohibet & interdicit. Illa occupata est circa creaturas universim; hæc circa agentia rationalia

ionalia speciatim. Cum enim Deus sit optimus & fa-
pientissimus, oportet eum talem concepisse rationem,
practicam gubernandi genus humanum, ut non nisi san-
ctè, justè humanæque societati conservandæ modo con-
gruo actus nostros & motiones dirigeret, talique nos si-
bi devinciret lege, ut non nisi sanctè, justè humanæque,
nostræ naturæ convenienter, viveremus Zentgrav.

§. VI.

Ut etiam paucis memoremus, quid hæc lex æterna sit, &
quomodo talis conceptus æternæ mentis, nobis innotuit, ex
Doctoribus seqventia annotare decebit. Lex æterna jux-
ta qvosdam, teste Zentgrav. dicitur mens & ratio bona pre-
cipiens, mala prohibens. Petrus Marchant: citante eum
Zentgrav: explicatius illam describit: *Lex illa est ipsa
DEI rectitudo, & prima veritas, quatenus per illam omnis re-
ctitudo mensuranda, & regulanda intelligitur, seu concipitur; at-
que ipsem DEus, prout omnis rectitudinis principium.* Mein-
fnero dicitur *Decretum de regimine rerum.* Thomæ vero
ratio gubernationis rerum à DEO. Et illa ratio duplicem
potest habere respectum vel ad DEum; vel ad *Creaturas*.
Juxta priorem, existimant Dd: Deum ab æterno, ex liber-
tate voluntatis suæ, sibi quasi normam posuisse, in gu-
bernatione rerum tenendam. Non enim est dubium, qvin
intellectus divinus jam ab æterno judicavit, imò decre-
vit DEus, qvà lege suo tempore, hominum actiones diri-
geret. *Cogitavit nos ante natura, quam fecit, ait Seneca lib.de
benef.* Sane, sicut ab æterno in DEO fuit conceptus se-
cundum qvem mundum hunc condidit, ita non est ne-
gandum, qvin detur qvoq; in Deo ratio, secundum qvam,

oportet eum sapienter concepisse , libereque decreuisse,
 quomodo Creaturas,convenienter illarum naturis, dirige-
 ret. Juxta poster: Censem DEum , quemadmodum &
 censendum est, concepisse certain rationem, ad quam ceu
 regulam Creatura quævis, in suis actionibus, motibus &
 „inclinationibus constringitur. Constituit quippe Deus ab
 „æterno non solum quomodo agentia libera suas actio-
 „nes obire, sed &, quomodo agentia naturalia, suum ser-
 „vare ordinem & intra eundem ad suum finem dirigi de-
 berent. Jam, juxta promissum, etiam tenemur ostendere
 quomodo hic æternitatis conceptus & inviolabile
 statutum, nobis nunc existentibus, & qui antehæc tempo-
 ra extitere & post hac existent, innotescit. Quemadmodum
 enim per hanc legem, agentia rationalia, ad obedientiam
 illi præstandam, se quam maximè obligata esse sentiunt ;
 ita oportet cognita etiam sit per naturam. Qvod tibi fa-
 cile persuadebimus cum dubio procul sis persuasus legem
 naturæ, tibi, citra luminis revelati gratiam, innotescere ,
 „quæ est quædam promulgatio legis æternæ, secundum
 „Dd: à Deo nobis facta, ut sciamus , quænam illa lex
 „sit, qua, jam ab æterno supremum Numen sibi nos vo-
 „luit obligatos. Et sic resplendet ex lege Dei æterna in
 „nobis Lex naturæ, est radius & resplendescens quæ-
 „dam, quasi divinæ rectitudinis sanctitatis & justitiae.
 „Immutabilis in nobis, in quantum divina sapientia se-
 „cundum hæc attributa creaturam intellectuali crea-
 „tori conformem fieri , & vivere debere , eandemque
 „gubernandam esse judicavit. Zentgray.

Quibus sic ostensis, tangenda est nunc controversia illa, quæ inter Dd: agitatur de *lege æterna*; num scil: *legis* nomine propriè venire potest? Recenset longa serie affirmativam tenentes Rudrauff. Phil. Theol: Thomam, Scotum, Svarez. &c. Beccani vero responsonem ad quæstionem adducit talēm: Lex æterna spectata in subditis, non habet rationem legis, qvia ab æterno non fuere subditi; Unde sit ut cesseret illa ratio *Legis*. Spectata in legislatore tres includit actus: *Judicium, voluntatem & imperium*: ubi legislator judicat, vult & imperat, ut hæc vel illa regula à subditis servetur; Cum ergo ab æterno, nulli tuerint subditi, cesseret imperium & consequenter lex in legislatore; Licet in eo sint priores duo actus, æterni, non tamen tertius. Spectata ut *regula practica* ne, sic quidem potuit esse ab æterno lex, vel habere, vel habuisse rationem legis, nisi supponatur regulandum, i.e., nisi a legislatore subditis observanda cum imperio præscribatur. Sic ille. Dictum erat paulò superius, dum cœpimus instituere mentionem *legis æterne*, respiciendum esse, vel ad *Deum*; vel ad *creaturas*; ejus rei oportet heic meminisse, dum occupati sumus in paranda responsonie ad quæsitum. Si itaque respicias *Deum*, pro ut lex est ratio, secundum quam regit hoc universum, tum non meretur nomen *legis* propriè sic dictæ. Rationem damus hanc: qui enim præscribit legem, oportet sit superior illo, cui servanda illa Lex præscribitur, quo sentiat se esse obligatum ad obedientiam præstandam; quod autem hæc ipsa, cum supremo omnium absolutissimo Do-

mino non consistere possint, quilibet facile videt; unde
 & hoc nobis, haud difficulter, sine dubio concedit qui-
 libet; quod expiret nomen *Legis* propriè & *āe. Bōs* lo-
 quendo. Si tamen multum urgeas, possumus, consensu
 Doctorum; illam dicere legem, pro ut est quasi ratio à
 Deo liberrime posita, verum non nisi *abusive*, *improprie* &
ēkugolóyos. Rudrauff: Una nobiscum etiam facit Zentgray.
 Esi negari non potest qvod in divina mente, decretum
 voluntatis, de agendis ratione ordinis præcedant dicta,,
 mina practica; *Legis* tamen rationem respectu divine voluntatis,,
 non habent, cum non præcipiant, vel voluntatem *superioris*,
 dicitent, verum qvæ sit ratio agendorum indicent. Per-,,
 git idem: DEI Lex vocatur, non quasi mensura aut regula,,
 actuum DEI, seu ad intra, seu ad extraterminatorum, illi,,
 enim sunt naturales, ab intrinseco necessarii nec sub „
 legem cadunt; hivero nec sunt subjecti potentioris alicu-,,
 jus superioris imperio. Sin autem respicias ad *Creaturas*,
 in universum omnes, qvatenus illis est data norma agendi,
 iuxta id, quod supra attulimus, tum eandem fere gerit
 faciem, stricte scilicet loquendo, non dici potest *Lex*: ob illas
 rationes, quas nunc dabimus. Hoc modo enim spectata
 dicit etiam respectum ad *Creaturas irrationales* & *naturales*,
 quæ instinctu naturæ in suos fines feruntur; a quibus non
 abire possunt; carentes ratione & libertate voluntatis, in
 diversas partes flexilis; quæ ideo jus & obligationem re-
 cipere aptæ natæ non sunt. Nam ubi alicuius agentis vires,
 per naturam ad uniformem agendi modum, sunt alligate, ibi li-
 bera actio frustra exspectatur, istiq; incassum frustraq; prescri-
 bitur aliqua Norma, quam eam nec intelligere, neq; ad eandem

13

affe componere potest. Pufend. de off: civ: Per analogiam
carmen potest dici lex ad indicandam omnium Creatu-
rarum dependentiam, subjectionem & obligationem; subsunt e-
nīm omnia agentia adeoque irrationalia & naturalia or-
dinationi divinæ, unde & illa, lege Dei æternæ teneantur, pro-
ut non ordinariè possunt recedere à naturali indito in-
stinctu, qvi illis quasi lex est.

§. VIII.

Postquam sic, tam respectu *Creatoris*, quam *Creaturarum*
irrationalium, examinavimus vocabulum *legis*, dando
expeditum quale Ddm. sit judicium de isto negotio; su-
persunt etiam *rationales* & *libere agentes* creature, qvarum
consideratio nos heic morari jubet, anteqvam controver-
siae supremam imponere possumus manum. Supra di-
ximus eximendas esse creature irrationalis, propter ca-
rentiam cognitionis intellectualis, voluntatisqve & liberta-
tis absentiam, à lege hac strictè tali. Unde relinqvitur agen-
tia intellectualia libera in actionibus suis, eidem esse
subjiciendas, & qvidem propriè quoad actiones quæ libere
eliciuntur, & non ex naturali nec ssitate predeunt, cum
illæ, quæ aliter, qvam geruntur, fieri non possint, frustra
præcipiantur vel prohibeantur: Sed dics: Lex *effictive*
est alteri actu existenti mensura & norma in agendo &
operando, ad certam rationem actu obligans; ab æterno
autem non fuit Creatura ulla, adeoque nec rationalis; at-
que sic non obligabatur lege illa, nec potest hac ratione
dici lex. Hoc dubium solvit Rudrauff: distingvendo in-
ter legem *effictive* & *quoad obligationem actualiem*; & essen-
tialiter, & *quoad obligationem radicalem*. Si non priorimo-

do tueri potest nomen legis, utique **sine** dubio posteriori. In defensionem & tutelam nominis hujus saepius notati, sic differit Zentgrav. Hoc decretum divinæ voluntatis, cum sit norma actuum, & mensura agendorum vim obligandi habens, bene *Lex* appellatur; cumq; hæc admirandri forma, juxta quam æqvè sapienter ac faveanter omnia disponit & gubernat Deus, ab æterno in eodem extiterit, jure dicitur *eterna*. Pergit. Qvanquam vero ante mundum conditum nemo fuerit, cui ista *Lex eterna* promulgari, quemq; etiam obligare potuisset, tamen illam ac proximam obligandi creaturas extituras, potentiam jam habuit, id quod ad rationem legis æternæ satis est.

§. IX.

Hilce, pro aditu in regnum omnium vastissimum, parando, sic præmissis, illud nunc intramus, visuri, quem habet *Regem*, quos habet *Subditos*. Et non opus habemus diu circumspicere; tam enim testimonium, quod in nobis est, quam quod ante oculos, Monarcham constituit in hoc regno *Regem Regum & Dominum Dominantium*. Cujus mandata Monarchæ illi ac Reges, quos nos veneramur, devotissime tenentur exequi, cui dispensationis fuæ æque ac subditi aliquando rationem reddent exactam; quem etiam tanquam justitiae fontem, in decernenda justitia inter mortales, sibi ob oculos ponere debent perpetuo, ne quidquam in imperando committant, quod imperium ac jus summi Regis violare potest. Ille enim est, fuit & erit Dominus absolutissimus, qui nulli rationem reddere tenetur, quique solus omnium, sublimem istum titulum *independie* sibi tribuere potest. Independens enim est absolute, cui plane repugnat ullam habere causam; ut docent

Metaphysici. **H**uic Domino ac Regi competit jure meritoque potestas ferendi leges, lataisque subditis cum imperio præscribendi, ut easdem servent, inq; actionibus pulchre exprimant. Quam potestatem ita ampliant Dd: ut eandem non tantum ad ea, quæ sunt honesta & decora *naturaliter*; sed etiam ad id omne, quod non est malum *moraliter*, extendant. Et quæ talia sunt, illa dicimus DEum posse justè præcipere, immorigerumque ad extrema quæque supplicia subeunda damnare. **H**ic æquissimus ac gravissimus morum centor, jure optimo imperium sibi in actionibus hominis vendicat, eundem suis constitutionibus ligat, & ad obsequium præstandum potentissime compellit. Non putabis sufficere, munia sua, externa honestate speciosè & insigniter splendentia, coram hoc *Rege*, utut humilime deponere; quia etiam respicit interiora, vultque ut e pura & sincera mente prodeant illæ, quæ ab hominibus laudantur actiones, quin & dominatum sibi in conscientias hominum tribuit, qvas semper vult esse salvas. Frustra enim, ut fatur Zentgrav. legibus actiones hominis exteriores subjiciantur; nisi & internæ legibus dirigantur & assuefiant; cui impune licet in mente atrocia moliri scelera, impuras alere cogitationes, qvi mirum si cogitata atrocitas, in externam prorumpat immanitatem. Abs vero itaque quam longissime aberraret, quin & coarctaret amplissimum imperium divinum, qvi internos illos actus alege hac eximere conaretur, gravissimum eo ipso conscientiæ, malorum & bonorum actuum testi infallibili, infligendo vulneris.

Boni & æqvitatis amantis *Legislatoris* est, in legibus fērendis, ad subditorum respicere conditionem atque naturam, ne legibus, qvas tulerat, illa facere obligentur, quæ tam naturæ eorum repugnant, qvam a conditioe illorum aliena sunt; Qvam iniquitatem ab æqvissimo hoc *Legislatore D^EO*, removendam esse, vel qvilibet ultro largitur. Non enim alia ratione hominem sibi subjicit, aut eidem imperat, qvam justa, legitima, naturæque ejus apprime convenienti. Et prout hominem, animal ratio-
nis insigni dono præditum creavit; ita etiam eundem, non alio modo, qvam rationali dirigit atque gubernat. Irrationaliter enim, si cum natura rationali ageret, certe potestatem gereret destruentem penitus justitiam & sanctitatem suam, a qua tamen in imperando & præscribendo nunquam sane deflectit. Unde habent subditi in hoc regno, de quo sibi majorem in modum gratulari possunt, qvod non nisi justa præcipiat, nec a subdito aliud lege sua po-
stulat, qvam idipsum, ad qvod præstandum, etiam per naturam vires dedit. Qvod autem impossibile est agenti ob denegatas vires præstandi, id D^EUS nec potest nec vult præcipere, qvia adversaretur idipsum summæ ejus bonitati atque justitiæ. Injustum enim est id a subdito reqviri, qvod vires ejus, ab eo non depravatas, superat. Tyrannorū est ferre leges, causam parare, & crimen querere, ut subditi puniri possint. Adversatur legislatoris supremi sapientie ejusmodi ferre leges, qvaz subditus, ob denegatas, non vero depravatas & deperditas vires, else velie, non tamen obserbare possit. Etsi enim ad dominii sui eminentiam ostendendam, illud legislatorem supremum facere quis

qd̄is crederet; cum tamen ea jus suum divine tenitatis & iustitiae
convenienti qd̄adam ratione exerat. Sicut sapientia DEI cum cele-
ris ejus amice confiret attributis; ita quoq; easdem nil imperare ho-
mini DEO permittit, quod ipius natura non est conveniens. Legem
ferre, quam subjectus implere nequeat, nec implendi vires sua
culpa deoexxit, non modo frustra est, sed & cum summa iniuritate
conjunctum. Puf. de jur Nat. & Gent. p. 190. Aliud autem judicium
est ferendum de illis impossibilibus, quæ talia sunt, pro-
pter deperditas exhaustasq; propria culpa, negligentiâ
vel malitiâ, vires, quibus custoditis & servatis non esset
agenti impossibile satisfacere præcepto ac juri à legisla-
tore dato. Non enim negare potest quisquam, qvin Deus
justè id reqvirere ac exigere potest ab homine, quod ipsi
dedit, nihil quidquam obstante adiutoria, propria culpa,
contracta. Qvis audet dicere Deum jure suo debere ex-
cidere ob culpam hominis? qvi enim nefariè & teme-
rè in adiutoriis semet præcipitavit, ille etiam sub jugo legis
ad observationem severè obligantis gemere tenetur. Sa-
pientissimè & optimè, secundum Dd. Deus impossibilia,
apud homines urgere potest, ut agnoscant culpam. Non,,
enim iustitiae ejus adversatur, quando petit id, qvod sibi,,
jure debetur. Sicut enim voluntaria hominum mali-,,
tia, qua, deperditis agendi viribus inepti redduntur, ad,,
imperata facienda, Deo fraudi esse nequit, ut ipse jure,,
suo in immorigeros excidat; ita cum illi jus suum ma-,,
neat integrum, justa semper est exactio observationis le-
gis, ab illis præstandæ, qui sua culpa vires præstandi de-,
coixerunt, quo ipso nihil sane quidquam gloriæ Divinæ,,
decedit, nec iustitiae aliqua nota in Deum cadere potest.

„Nam si quis per suam culpam amittat facultatem im-
 „plendi legem haud quidquam vis ideo exspirat, sed re-
 „linquitur legislatori potestas, pœnam exigendi eo nomine,
 „quod legibus suis jam satisfieri nequeat.

§. XIII.

Constituto sic *Rege*, constituendi nunc veniunt *subditi*,
 quos non putabis, unius alteriusve imperii populum
 esse, sed, ut multa paucis comprehendamus, universum
 Orbem terrarum, & omne quod complectitur ille. Sub-
 est enim omne creatum imperio Divino, certa & sibi
 convenienti ratione, tam res illæ, quæ omni sensu carent,
 quam quæ eodem gaudent, quibus illas omnino addes,
 quæ ob spiritualis naturæ præcellentiam, supra reliqua
 creata longius evectæ, atq; ad latera *Regis*, mandata ejus
 executuræ, stant perpetuo. De quibus omnibus pluri-
 bus agere hac vice nostra non fert instituti ratio, con-
 stituimus enim inter *subdites* hujus imperii, (quod & ante
 indicatum ivimus) hominem saltim & jus, quod in
 eum habet Deus, contemplari. Unde & nobis heic sta-
 tim incumbit ostendere, qua ratione *vis imperii divini in*
hominem, *sponte se exerit* & *homo ipse se DEo esse subiectum* sentit.
 Ut antea asseruimus, notitiam aliquam de Deo, hominem
 in mundum venientem, comitari: Ita etiam nunc asseri-
 mus, metum naturalem omni homini imprimi à DEO,
 qui est tacitus obligationis sensus, divino in hominem respondens
 imperio, instigans etiam eum ad cultum & venerationem Deo
 debitam, per cuius metus impressionem, Deus jus suum,
 quod in homines habet, indicat & manifestat. Et quem-
 admodum homines, quibus Deus imperat sunt *boni vel mali*;

ita

ita etiam pro diversitate illorum duplex oritur metus, aliis qui inest bonis & probis, alius malis & sceleratis. De vi & efficacia utriusque pauca hæcce annotabimus. Qui DEum timent, inquit Plutarchus, malitia apud illos paulatim contabescit, nimis conseruantur; quanquam indulgent vitiis audentq; sceleris, statim deinde metu ac pœnitentia corripuntur. Illorum metus à sceleribus redovat, Deum presentem siste, eum justum judicem unicūq; suum tribuentem, Coniunctusq; est cum amore supremi Numinis & bona spe. Consegitur hunc metum in morerioribus, qui non omnem humanitatis sensum pernitus exuerunt, horror ante factum, ita ut scelus aliquod à se committendum cogitantes ciborrescant & ex Numinis metu à malo abstineant. Aliud autem, ex lib: Senecæ de metu malorum, de promissis testimonium. Tantum, dicit ille, Scelerati metunt, quantum nocent, nec ullo tempore vacant, trepidant enim cum fecerunt, berent, conscientia aliud agere non datitur, ac subinde respicere ad se cogit. Alibi. Quanquam scelerati ex insita ferocia, qua sue libidini obsequentes Deum hominesq; contumaciter rident sine sensu & metu homines in scelera ruunt; ubi tamen velut è formo alto expergefactus homo, ad seredit, sceleris conscientia temulentum alloquente, accusante & damnante, trepidare, pallere judicemq; supremum timere incipit, morte se dignum esse novit. En! testimonium evidentissimum de jure & imperio divino, quod nec pessimus quisq; detrectare valet; adeo enim firmiter Deus menti humanæ metum sui impressit, ut ne quidem tota caterva malorum eundem delere possit. Sed instas dicendo: Videtur tamen obligatio hæc, qua sceleratos & refractarios, esse inefficax; hi enim adeò temerè in scelera quæcunque ruunt,

ruunt, ut non videantur sentire Dominum Dei, quod pro lubitu, absqve ullo metu pœnæ, rident atque conculant. Reponimus sceleratissimos etiam efficacissime sane sentire imperium supremi Numinis, eo ipso, quo conscientia illorum, nocte dieque eos flagellat, qvod nunquam evitare possunt. Satis sanè pœnæ flagellis istis conscientiæ inest, quibus, ob neglectam obligationem contemptumque imperium divinum, perpetuò cäduntur. Potentissimè omnino, hac ratione, Deus illos coercet officiique sui admonet, quo ipso satis pœnæ ob temeritatem suunt. Nec unquam se salvare possunt fuga, qvo ipso, firmior hæc videtur esse obligatio civili: pœnas enim civiles facinorosi non raro effugiunt, hominesqve fallunt, sed heic nullus fugæ, nullus fraudi relictus locus. Nec tu, nec aliis, dicit Plato, optet confidatq; se ad eo felicem fore, ut judicium D̄orum (DEI) effugiat. Nunquam ab illo negligeris, nec si ita pardus sis, ut in terra profundum ingrediaris, nec si adeò sublimis sis, ut pennis elatis, in Cælum voles, sed convenientia supplicia dabis, seu hic manes, seu ad remotiorem aliquem inaccessibilemq; locum translatue.

§. XIII.

Postquam sic tam Regem, quam Subditos designavimus, Ipsa hæc nunc vocabula jus & Dominium, qvæ a nobis promiscue, in describenda Monarchia hac eminentissima, adhibentur, paulatim heic morari jubent. Qui consulit Scriptores, deprehendet illos hæc habere pro distinctis, Et inter illos, si Doct: Ofiandrum in Annot: inspicias & quidem pag. mihi 699. videbis illum absurditatis illos arguere, qui Dominum posuerint in re, qvæ est sub Dominio, quod

quod potius est *habitudo ad rem*, quam ipsa in natura sua.
 Qvis dominium eqvi dicit ipsum eqvum? Alios ertoris
 arguit confundentes dominium cum jure in re, quasi & quæ
 late paterent. Hoc qvidem admitti potest quod Dominium
sit jus in re; non tamen possunt inter se reciprocari. Si
 enim Dominium consideratur pressius, non est formaliter
jus disponendi, sed potius dicit habitudinem *ad rem*,
tanquam propriam & subiectam. Liquit id ex natura
hujus termini, qui essentialiter dicit habitudinem *qvantam*
inter illum, qui est Dominus aliujus rei, & *rem ipsam*. Ad confirmandum hoc ipsum adducit Idem o-
ssand. qvendam sibi pulchre consentientem; cujus verba,
 ipse, si placet, inspicere potes pag. 702. in Annot. Discriumen
 qvidem esse inter hæc vocabul, Rudrauff: etiam largitur.
 Docet enim (sunt vera illius) experientia non omne Do-
 minium esse justum; in Deo a non potest esse nisi domi-
 nium justum; ergo nihil obstat, quo minus promiscue
 hæc vocabula possunt adhiberi, cum etiam distincta sit
 hæc Monarchia ab omnibus aliis. Et vocabula hæc nobis
 idem sunt ac dicent, qvemadmodum juxta mentem no-
 stram etiam dicunt *Absolutum, & independentem, facultatem &*
potentiam juste regendi & faciendi. Hoc dominium, si gene-
 ratim spectetur, juxta Eruditos, in duplici differentia
 expendi potest. Scilicet dominium est vel *jurisdictionis vel*
proprietas gubernandi subditos, a qua Reges dicuntur Domini. Hoc
 autem est facultas, vel *jus disponendi de propriis pro arbitratu-*
ita ut DEus res suas proprias possit consumere, bastare, con-
servare, donare citra injuriam cuiusque.

Utrique dominio peculiares adsignant actus, ut jurisdictionis sunt: præcipare, prohibere, permittere, punire, & premiis affucere, conservare vel annibilare, extollere aut deprimere, amare & ex amore eligere, vel negligere & ex neglettu postponere aut abjecere, donum conferre vel subtrahere &c. Existimat Rudauffius, non incongruè, hoc ictum, qvod de dominio dupliciter considerato, tradidit Lessius & nos ex illo modo annotavimus, ad DEUM applicari posse; in applicatione tamen semper monet habendam esse rationem justitiae & sanctitatis divinæ, ne in illam quidquam peccemus. Scilicet, quando mortales de Deo loquimur, non solum id reverenter faciendum & citra omnem petulantem curiositatem, sed etiam locutiones, quas a rebus humanis eommodato velut sumtas & ad modum rerum humanarum formatas, ad DEUM applicamus, ab omni velut imperfectione depurare debemus. Non enim habet Deus hoc dominium, eo modo, quo Domini terrarum dominia sibi acquirent; sed longe sublimioribus titulis creationis scilicet & conservationis, ut superius asseveravimus, contra Hobbesum, statuentem jus DEI nisi sola potentia irresistibili, ut supra pag. 5. §. 3. verbo indicavimus. Verba autem illius sic habent in regno Dei naturali jus regnandi & puniendi eos, qui leges suas violanti, esse a sola potentia irresistibili. Quam sententiam, utut rationibus non paucis ab Hobb: firmatam, refutatam videre potes a Nobilissi: Pufendorf de Jure Nat. & Gent. p. mihi 88.89. idcirco nec nobis aliquid negotii facessere potest, qui supra fundamentum, quo ntitur jus DEI, ut speramus solidum fatis, posuimus. Hisce sic positis auspicamur membrum, qvod polliciciti fuimus tradere alterum. Sit itaque.

MEM-

MEMBRUM POSTERIUS.

§. I.

Membrum, ut vidisti, prius multis deprædicavit potentiā Regis Regum, qvam tamen ita extollebanus, ut sanctitas & justitia divina non periclitaretur, qva cautione nunc opus est, dum talem qvæstionem instituimus: Potest ne Rex in hoc regno, subditos suos, non reos alicujus criminis & innocentes, salva sua justitia, ē medio tollere & annihilare?

Heic videmus nonnullos minus cautos affirmativans arripere, metuentes ne qvid potentiae divinæ detrahant. Alios negativam tueri, ut justitiam divinam extollant & salvent. Audiamus nunc paucis illorum opinones, antequam ad responcionem nos paramus; Citat Rudrauffius Molinam existimantem *DEUM pro arbitratu posse a creaturis vitam auferre, absque cuiusque injuria posse omnes annihilare.* Huic consona est Amyraldi opinio, membro priori annotata & qvidem pag. 4. §. I. ex Thoma & aliis scholasticis dicitur, *DEUM posse judam & omnes damnatos salvare contra Petrum & omnes beatos damnare & circa ullius injuriam, qvia omnia habet sub sua potestate & possessione.* Ipla natura profecto DEum nobis aliter proponit & qvi sanæ est mentis, solum natura duce, hanc sententiam potest refutare; cum qvilibet per naturam novit DEum esse justum, utpote lege naturæ hominem ad juste faciendum obligantem; hæc cum ita sint, justum quoque hoc ipsi per justitiam erit, genus humanum non solum juste gubernare fed & juste in omnibus cum homine agere, cum

ea, quæ justa sunt, solum dicitur justitia divina. Hinc vel judicio Luminis naturalis, vix sibi constabit sententia.

§. II.

Scias etiam, volumus quæstionem, superiori spacio propositam, non esse intelligendam de creatura irrationali, sed rationali. Penes illam enim, prout non est capacitas aliqua juris, ita nec injuriæ, atque sic, quod patitur &c recipit, circa injuriam, accurate loquendo, patitur. *Ubi enim nullum est juris vinculum, legi ve prescriptum, nulla committit potest injuritiam. Nulla compareat capacitas premii, nulla injurie illatio in brutis, juxta Ofiand.* Si amputaveris arborem certe injustitiae non es arguendus. Si mactaveris bovem, non peccabis contra justitiam. Aliud autem dicendum est de creaturis ratione gaudentibus, penes quas, tam comprehendis capacitem juris, quam injuriæ, a quibus Deus potest honorari vel offendere. Pro response quæstionis recurrentum esse censem philosophi ad distinctionem inter potentiam DEI Absolutam & Ordinatam. Illa, juxta Sthaliūm, est vel exclusive talis, & est potentia DEI, quatenus est soluta omni lege, sive ut nulli communi ordini divino, in rebus constituto, addicta est. Hujus potentiae exempla constituunt Mundi creationem, stationem Solis, tempore Iosua. Vel absolute talis, & hoc modo ordinatam sub se comprehendit, estque illa, per quam Deus potest id omne facere, quod non involvit contradictionem. Secundum illam agit Deus circa ullum respectum ad attributa, conceptaque est solum ratione sui objecti simpliciter. Ordinata autem non simpliciter & tantum objectum respicit, verum rationem habet attributorum, justitiae, sanctitatis, &c. Hisce sic prænotata-

uotatis, dicimus Deum potentia sua *absoluta* seu per omnipotentiam, materialiter, creaturam etiam *extra reatum possumus rationalem*, annibilare & è medio tollere. Non autem posse, potentia ordinata & in ordine ad iustitiam. Deus enim nihil potest, aut agit, quod non est conforme iustitiae sanctitati & bonitati: adeoque non quæ præcisè possibilia sunt & simpliciter talia, sed, quæ sanctissimo consilio decrevit agere, conformiter iustitiae. D. Gerhard. Et sic hac adhibita distinctione quæstionem esse solutam putamus. Alii, pro hoc nodo solvendo, distingunt inter potestatem *dominandi*, quæ competit Deo, jure creationis; & inter potestatem *judicandi*, quæ debetur illi, tanquam *Legislatori*. Nunc etiam habet locum illa distinctio, quam superius dedimus, dum distinguebamus Dominium in *jurisdictionis & proprietatis*. Prout Deus est omnium rerum absolutissimus Dominus, potestatem habens dominandi suis propriis rebus, ab ipsis nutu dependentibus, potest jure *Dominico & proprietatis* omnes creature annihilare, si velit, cum omnes sint ipsis, & sub ejus potestate. Et quidem quatenus nulli quidquam debet, debitio scilicet coacta, contra voluntatem & à superiore, ab extra, præscripta: *Deo utiq. jus est, quod creavit destruendi, etiam cum aliquo doloris sensu: neq; Deus ulli hominum debere quidquam potest, us eo negato, injuriam fecisse dici queat.* Deo quippe tanquam supremo omnium Domino longe eminentius jus in suas Creaturas, quam homini in hominem natura sibi e qualis. Nob. Puffendorf. de jure *Natura & Gent.* pag. 164. 165. Id ipsum efficiere, est nihil aliud, quam influxum liberrimum conservativum subtrahere ac creaturis denegare. Non autem potest

potest jure judiciali & vi dominii jurisdictionis, ut legislator, rationales annihilare; cum ratione hujus juris res hæc aliter est peragenda. Scilicet agendum est hic, ad mentem Rudrauffi, juxta legem præscriptumque justitiae, quæ omnino absolvit innocentem. Habet se enim hic Deus instar judicis, cuius est innocentem nulliusq; culpæ reum absolvere. Ubi nulla culpa, ibi nulla infligenda pena, cum hæc illam conseqvitur, & illa hanc præcedit. Omnia enim pena iusta demeritum presupponit, nec bonum dixeris creatorum, si hoc sine creat, ut infinites creature pejus sit, quam si creata non fuisset. Est etiam, secundum Rudrauffium, inter Deum & Creaturam rationalem, juris vinculum, ex quo Creatura obligatur Deo, & Deus certo modo se obligavit Creaturæ. Osiander in observat: sum etiam operam confert huic negotio dicens: ex ratione Domini universalis habet Deus Jus in res nostras, in vitam, quæ qvovis tempore auferre & quando vult potest, ex ratione vero justitiae, penas & præmia distribuit. Qvo ipso ille innuit pœnam, nisi præcedat culpa, non esse jure infligendam, quem processum Deum etiam quam maxime observare, illis verbis, apertissime testatur.

§. III.

Non reddunt se contentos hac resolutione adversarii, urgent adhuc vehementer liberrimam Dei potentiam, quæ tam absoluta est, ut non sinat se restringi ad aliud quod ipsi limites ponit, quod si fieret, actum esset protectō de libertate in dominando omnimoda. Hoc est illorum telum, quod in nostra mittunt castra, cui se met

met objicit Rudrauff: Sciendum est quia ratione potentia Dei est absoluta, scil: quatenus non dependet à superioris restrictione, directione & vinculo; non enim est dissoluta, ut quodlibet ex quolibet inferat. Ius Dei in homines est ordinatè absolutum intra certum ordinem, ne reliqua ipsius attributa essentialia, & inter illa potissimum justitia periclitetur. Sigvart. Est Deus liber & absolu-
tissimus non peccaminosè & Tyrannorum more, non
indifferenter ad bonum vel malum, non licentiosè ad
quæcunque adversa, sed purè & sancte, cui nihil place-
re aut lubere possit, nisi quod per ejus puritatem, sancti-
tatem & justitiam liceat. Non tamen metuendum est ali,
quid potentiae decedere divinæ: DEus enim, iuxta August.,
non potentia temeraria, sed sapientiae virtute omnipotens
est omniaque illa potest, quæ consentanea sunt ejus na-
turæ, & hoc est demum veræ omnipotentiae specimen;
illa omnia posse pro lubitu facere, quæ justa, bona atq
sancta sunt. Cavendum est omnino, ne ex DEO justo,
sancto, bono, faciamus Tyrannum sacerdientem, crudelem
ac impium.

§. IV.

Etiam ex hoc fundamento, quod Deus sit absolutissi-
mus Dominus inferunt nonnulli, male fani, Deum pos-
se mentibus hominis malitiam turpitudinemq; quæcun-
que indere; Verba autem pro illis facit Ferdinandus
Wasqvius, quæ, ex Osiandro, annotare lubet. Posset Deus
mentes hominum bac imbuiere opinione, banc legem facere, ut
hominem homini insidiari, aut necem inferre, vel quovis modo no-
cere, nefas non esset; non magis quam pescudes, armenta, feras, vo-
dures

lucres, vel squammeam turbam interficeret. Concedimus lumen-
tes Deum esse dominum absolutissimum, non tamen
ejus potentiam eò extendere audemus; quia non cadunt
illa sub objectum omnipotentiæ divinæ. Deus enim non
potest præcipere contraria illis, qvæ jure naturali sunt
injuncta, talia autem sunt, qvæ Ferdinandus urget. Equi-
dem putaveramus Ferdinandum hac imbutum fuisse no-
titia, quæ etiam, vi luminis naturæ, imbui potuisset, ut
homicidium natura sua & intrinsecè esse malum sciret,
adeoq; nunquam posse fieri bonum, ne quidem per po-
tentiam divinam. Qvod autem tale est, id Deus nunquam
homini impressit, aut imprimis, qvomodo quælo potest
id, quod sua natura est malum, Deus utpote summe bo-
nus, facere? repugnat enim legi naturæ homicidium,
qvæ omni homini impressa est, qvæque radius est æter-
nitatis indexq; sanctissimæ voluntatis divinæ immutabi-
lis. Sciendum enim est non omne malum, esse malum
ex lege, quia lege prohibitum est, sed quoddam ex sua
natura tale esse, qvale quid homicidium est, quod
propter intrinsecam inordinationem, repugnantiam &
turpitudinem nunquam boni naturam induere sibi pot-
est. Docentibus *Scoto*, *Pontio*, *Granado*. Lege enim natura-
li, qvæ detantur non ideo turpia esse, qvia Deus venit, sed ideo DE-
um ipsa vertisse, qvia in se erant turpia. Sic & qvæ eadem lege
principiantur, non ideo honesta; aut necessaria fieri, qvia a DEO
principiantur, sed ideo principi, qvia in se sunt honesta. Telum ita-
q; illud, à Ferdinandō jactum, in terram inane cecidit.
Sed habet sibi consentientem Amyraldum, s̄p̄ius ob sua
impia dogmata à nobis notatum, Ferdinandi sic enim ille pergit.

2 dies

quis non videt necessario liberum fuisse D^eo, non modo nullae nobis de virtute deque vitio ferre leges, quo mentes & appetitus soluti vagarentur, sed etiam præcipere, ut affectibus nostris intemperanter indulgeremus; quod si fecisset, id quod nos nunc appellamus vitium, pia res atque sancta futura erat; quia potuit Deus ex egregio dogmate, scilicet ab hominibus exigere ut numeri suunt odio acerrimo prosequerentur. En! egregiam, de sanctissimo, purissimo, natura sua aversante, non approbante, & nunquam non odio habente malum quodvis, sententiam. Mirari sane subit, quo furoris cæstro percitus Amyraldus, fuit, dum, non tantum animo tam impiam concepit sententiam, sed etiam eandem in orbem divulgavit, quæ vel legenti horrorem incutit, præstaret longè illam fuisse domi retentam, atque auctori soli reservatam: sic enim neminem aut infecisset, aut offendisset.

§. V..

Dum ab una parte pugnamus contra Amyraldum, ab altera præsto est Szydlovius, telisque qvibusdam, ut ille putat, non invalidis, nos invadens. Pugnat & ille fortiter pro absoluta potentia Dei, per quam existimat eum posse quamcunque legem destruere, uti potest condere, est enim supra omnem legem, unde etiam, pro eadem potestate, infert Deum posse illud lege præcipere, quod modo prohibuit, tanquam malum. Liberaliter agamus cum Szydlovio, concedemus illi esse in potestate divina condere legem, quod dum Szydlovio concedimus, tenetur ille pari liberalitate nobiscum agere atque concedere nobis, Deum, dum condit legem, non condere nisi justam. Quo concessu negamus Deum velle aut

legem naturalem, naturae humanae intimè impressam destruere, quippe qui originem dicit a lege æterna, norma exactissima fundamentoque solidissimo ac immutabili: quicquid enim rationem habet aeternitatis, conceptum fundat immutabilitas. Ab hac immutabili lege vim etiam suam habet naturalis illa, quam destruere DEus non potest, quia sic faceret contra justitiam suam, quod absurdissimum est. Haud quidquam fas est credere DEum velle legem naturæ tollere aut immutare, quamdiu naturae humanæ nullam mutationem infert. Supra etiam monitum erat, non esse concipiendam in Deo temerariam aliquam potentiam peccaminosam, vel licentiam dissolutam. Etiam dictum est non cadere illa sub potentiam divinam actu exercendam, quæ adversantur justitiae ac sanctitati inviolabili. Atque Sic suo telo nihil effecit Szydlovius, & licet semet moverat, tamen non promoverat.

§. VI.

Redit adhuc Amyraldus non semel ablegatus, aliis jam instructus armis. Neque bonitas neq; justitia, dicit, prohibet quod minus DEus possit creaturam rationalem innocentem addicere cruciatibus eternis. Verum audiamus quam pulchre sibi contradicit. Possunt (dicit) evidenter prohibere quod minus id facere possit vel bene, hoc est clementer, vel juste, hoc est ex illa virtute, qua vindicando peccato destinata est. Nam sane si DEus id faceret, neque clementer ageret eum Creatura. Te ipsum, Amyralde, corrigis ac reprehendis. Existimas non male justitiam & bonitatem Dei nil quidquam derogare juri dominico Dei, bene quidem illa, cum inter diuinæ attributa non possit esse aliqua pugna & contrarietas;

Unum

Unum enim alterum non tollit aut destruit. Verum de-
 bueras etiam meminisse Deum non nisi benè & justè a-
 gere, aut egisse unquam. Ad quam mentem etiam re-
 dis, dum concedis, *ratione bonitatis id non fieri bene, non cle-
 menter, & ratione justitie, non justè.* Hoc ipso tibi contra-
 dicis: dicas posse fieri & non posse fieri. Quæ te de-
 mentia cepit? aut ad ejusmodi conceptus formandos
 fovendosque adegit? in Deo non est concipiendum quid-
 quam, quod non est bonum, est justum. Nulla vel Eth-,,
 nicorum impietate, vel Poëtarum licentia tale quid de-,
 falsis Diis fuisse unquam fictum, testatur August: omnes,,
 etiam imperitissimos Atheos supposuisse, omnesque fa-
 teri malas animas justè & eas, quæ nil mali egerunt, in-
 justè damnari. Clariss: Januenius ex Augustino notat
 hoc horrendum & intolerabile paradoxon plusquam stoi-,,
 cum, quo nonnulli veluti de Divinitatis arcānis magis,,
 instructi, dicere ausi sunt, si beatos omnes ad æternas de-,,
 jiceret pœnas, nullam iis injuriam facturum, eò quod,,
 quidlibet de nobis statuat, perdat, damnet, in nihilum re-,,
 digat, jure hoc faceret suo. Addit se nec hæreticum ullum,,
 legisse, qui tam exorbitantem pronunciauerit sententiam,,
 neque Pelagianos, quamvis audaces in singulis dog-,,
 matibus, nunquam eò desperationis fuisse progressos, ut,,
 hunc in modum delirassent. Est sanè audacia summa
 ingensque confidentia, ejusmodi de Deo Rege omnium
 sanctissimo ac clementissimo evomere. Foret, si fallor
 subdito quolibet cordato dignus, quævis bona de bono,
 quæ summè sunt justa de justo, sibi polliceri tute q:
 promittere. Jus eqvidem ac imperium *summi Maximij*

Dei in feme agnoscere tenetur homo quilibet ejusque
 mandatis lubens parere debet; non tamen putabit quis-
 piam subditorum te jugum portare Tyranni & injusti
 alicujus Regis, violentiam & crudelitatem exercentis
 quamcunq; qui hanc de *Deo Rege* concepit opinionem,
 commissi criminis laſe Majestatis Divinæ, sine dubio reus
 est, & pœnas temeritatis promeritas nunquam effugiet.
 Non protectò aliud sibi, potest polliceri, qui tam pra-
 vum gerit animum, tamq; impie de Rege suo clemen-
 tissimo loquitur. Si enim gravissimas promereatur pœ-
 nas, qui resistit Magistratui civili, de Rege patriæ patre,
 blasphemè loquitur ejusq; mandata ridet atq; contem-
 nit: quanto magis existimandum est illum, non impunè
 laturum suam temerariam stultitiam, qui adversus Regem
 Regum aliquid, qua demū cunq; ratione fiat, moliatur, sive
 intra in suo corde, quod scrutatur Deus, sive extra in actio-
 nibus & moliminiibus suis, quæ ejus habebunt legem pro
 norma. Ita de supremo *Regum* ejusque imperio sentia-
 mus, loquarum, scribamus, ut aliquam maculam Deo non
 aspergamus, ut etiam optimè monet D. Ofstand: *Ius Dei*
in creaturas ita afferendum, ne Deo labes aliqua ex nimia ejus ex-
tensione adspergantur. Sedulò sanè laborant Adversarii pro
 obtinenda palma, circa hoc notabile satis momentum,
 de limitibus potentiae divinæ figendis, quos vel justo fa-
 ciunt ampliores, vel itidem justò arctiores. Sed illa
 omnia heic adducere, nec licet, nec decet. Non licet,
 quia aliud svadet instituti ratio, quæ, ut brevissimis nosex-
 pediamus, jubet: prolixitas enim nimia, nihil sane, vel laudis,
 vel uberioris laboris nostri fructus, nobis polliceri audet.

Nec

Nec decet, quia sanctius & reverentius est, ut fatur Tacitus,
de actis Deorum (Dei) magis credere quam scire. Fore sanè
potius intempestiva curiositas, quam laudanda sedulitas di-
cenda, si quis mortalium, viribus luminis naturalis, qvæ
fortè minus sunt validæ, heic multum desudaret, cum non
liceat potentiam Dei & voluntatem ejus, intellectus hu-
mani metiri terminis, nec multa sunt qvæ heic natura
suppeditare valet. Da ictoco tu O Rex Regum, qui solus
dare potes, subdito cuivis animum, quem jure tibi debet,
devotum ac promptum, ad tua exeqvenda mandata, ut
tandem illud obtineat præmium, quod tibi obsequenti-
bus in regno tuo abunde satis distributurus eris. Tibi
Rex summe devotissimè nostra offerimus servitia, eadem
ad pedes tuos humilimè deponimus tuamq; semper
veneramur Majestatem; quod clementissimè nostro conatu i-
tanguā publico subjectionis nostræ testimonio benedixeris.

TIBI SOLI POTENTISSIMO DOMINO IN PERPETUAS ÆTER-
NITATES REGNANTIS DICIMUS LAUDES, HONOREM,
VENERATIONEM.

